

тарі. / В.В. Петровський, Л.О. Радченко, В.І. Семененко. – Харків: ВД «Школа», 2007.– 614 с.

2. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття / І.Нагаєвський. - К.: Український письменник, 1993. – 413 с.

3. Цимбалістий Б. Тавро бездержавності. Політична культура українців / Б. Цимбалістий. – К., 1994.– 105 с.

4. Скоропадський Павло. Спогади / П. Скоропадський. – Київ, Філядельфія, 1995. – 454 с.

5. Коновалець Євген. Причинки до історії української революції / Є. Коновалець// – Вид. 2. – Накладом ПУН. – 1948. – 39 с.

6. Останній гетьман: Ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського. – К.: Академпрес, 1993. – 310 с.

ГУЦУЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА

КОБИЛЕЦЬКИЙ Микола Мар'янович,
*д.ю.н., професор, завідувач кафедри
адміністративного та фінансового права
Львівського національного університету
ім. І. Франка*

На західноукраїнських землях, що входили до складу Австрії та Австро-Угорщини: Східна Галичина, Буковина та Закарпаття 1 листопада 1918 року було проголошено Західноукраїнську Народну Республіку. На установчих Зборах Української Національної Ради 18-19 жовтня у Львові були представники українців Закарпаття. 8 листопада 1918 року у Пряшеві (сучасна Словачька республіка) була утворена Руська Народна Рада, яка на зборах 19 листопада 1918 року поставила перед угорським урядом вимоги про вільне самовизначення на українських етнічних землях. Руська Народна Рада протестувала проти прилучення українців Закарпаття без їх згоди до інших держав та вимагала надати їм представництво на мирній конференції в Парижі. Домагання Руської Народної Ради не виходили за межі місцевого патріотизму, поставивши питання самовизначення вона не вказала шлях яким необхідно іти. Угорський уряд бажав вірити під своєю владою українські землі у грудні 1918 року видав закон про автономію Руської країни. Представницьким органом Руської країни мала стати Руська Народна Рада, а виконавчої – губернатор, який призначався угорським урядом. Утворення Руської країни не відповідало споконвічним прагненням українців Закарпаття. Ідея злуки з іншими землями України набувала все більше прихильників. 18 грудня 1918 року на з'їзді українців Марморощина (сучасна Румунія) було обрано Сигітську Народну Раду, як представницького органу українського населення.

У Гірській частині Закарпаття на Гуцульщині було створено Гуцульську Республіку. Передосновою для її створення стало проголошення Західноукраїнської Народної Республіки у Львові. На початку листопада 1918 року в селі Ясіні (сьогодні Рахівський район Закарпатської області) відбулася тисячна маніфестація населення, яке протестувало проти безчинства і грабежів солдатів Першої світової війни, які поверталися з фронту

та полону додому. На мітингу було вирішено створити народну міліцію для захисту мирного населення. Було обрано керівника коменданта народної міліції яким став колишній офіцер Австро-угорської армії Степан Ключурак. З його ініціативи 8 листопада 1918 року було проведено загальні збори мешканців Ясіні та навколишніх сіл. На зборах обрану Народну Раду у складі 42 осіб, серед яких було два представники від угорської та єврейської національних меншин. Також було проголошено бажання об'єднатися із Західноукраїнською Народною Республікою. Представнику центральної влади Угорщини, що прибув до Ясіні з пропозицією надати автономію українцям Закарпаття було вказано на бажання українського населення об'єднатися з іншими українськими землями. Без згоди уряду Західноукраїнської Народної Республіки Державний Секретар військових справ Д. Вітовський направив на допомогу Гуцульській Республіці кілька куренів Української Галицької Армії. Ця акція не була підтримана владою ЗУНР, оскільки Угорщина залишалася для ЗУНР дуже важливим економічним партнером та джерелом постачання зброї і боєприпасів. На засіданні Української Національної Ради ЗУНР у Станіславі 3 січня 1919 року, де розглядалось питання ратифікації акту злуки УНР і ЗУНР, були представники Гуцульської Республіки.

Виконавчим органом Гуцульської Народної ради стала Головна управа у складі 12 осіб, які були одночасно делегатами Народної Ради. Вони також виконували функції керівників комісій. Так шкільну комісію очолив Іван Пасулько, лісову – Іван Тимчук, лісових робіт – Степан Ключурак, торгівельну – Василь Климчук, харчову – Юрій Кабалуок, адміністративну та військову – голова ради Дмитро Іванюк. Фінансову комісію очолив єврей – Самуель Радга. Розпорядження головної управи подавались на затвердження Народної Ради і приймались більшістю голосів.

Гуцульська Народна Рада поділялася на чотири секції. Секція військових та зовнішніх очолював Степан Климчук, внутрішню секцію – М. Іванюк, господарську – Іван Тимчук, харчову – Юрій Кабалуок. Науковці називають декілька причин виникнення Гуцульської Республіки:

- 1) Вищим рівнем національної свідомості цієї частини Закарпаття. Оскільки більшість частини населення краю становили гуцули, які підтримували тісні зв'язки з гуцулами, що проживали у Галичині.
- 2) Через Закарпатську Гуцульщину в роки I Світової війни проходив фронт і населення потерпало від обох воюючих сторін.
- 3) Колоніальний гніт угорського уряду і відданість від центральних районів Угорщини.
- 4) Висунення народом талановитих провідників національно-визвольного руху та морально діючої Західноукраїнської народної Республіки.

Виникнення Гуцульської Республіки викликало незадоволення угорських властей, які надіслали 22 грудня 1918 року військовий загін. Гуцульська Народна Рада фактично само розпустилася, а її представники відійшли в гори. 2 січня 1919 року на засіданні парламенту ЗУНР Української Національної Ради неодноразово розглядались питання соціально-економічного та правового статусу українського населення Закарпаття. При органах влади ЗУНР у Станіславі було створено представництво Гуцульської Народної Республіки, а при ньому секція пропаганди, яка займалась друком агітаційних матеріалів та розповсюдження їх у Закарпатті. Представники Гуцульської Народної Республіки взяли участь у національному конгресі в Будапешті (10 грудня 1918 року) та Сиготі (18 грудня 1918 року). У Сиготі було обрано представників до Марморощської Народної Ради які виступили проти входження українських земель до складу іноземних держав.

За допомоги уряду ЗУНР планувалось створити власні збройні сили. Але фактично

за допомогою лише народної міліції протягом Різдвяних свят 7-8 січня 1918 року роззброїли та затримали військовослужбовців угорських частин, що знаходилися на території Гуцульщини. Для підтримки народної міліції Гуцульської Народної Республіки уряд ЗУНР направив кілька сотень вояків Української Галицької Армії. 8 січня 1918 року Гуцульська Народна Рада на загальних зборах мешканців Ясіні та навколишніх сіл було проголошено Гуцульську Республіку. Також було проголошено про перехід влади до українського народу. 8 січня 1919 року було створено тимчасовий парламент до складу якого як і в складі Гуцульської Народної Ради увійшло 42 депутати. Також призначено уряд у складі 30 осіб. Розпочалось формування органів влади та збройних сил – Народної оборони, які склали присягу на вірність народу і держави. Українську мову було оголошено державною. Новостворена республіка перебувала у дуже важкому соціально-економічному стані. Тому було взято під державний контроль запаси хліба та інших продуктів. З метою забезпечення населення продуктами харчування вагони з лісом було надіслано на територію Української Народної Республіки у Жмеринку, цей ліс сприяння органів влади Директорії Української Народної Республіки було проведено обмін на чотири вагони кукурудзи, борошна і цукру. Окрім того уряд ЗУНР надав Гуцульській Республіці цистерну нафти. Продукти харчування у першу чергу були розподілені між дружинами військовополонених, вдовами та сиротами. На території Гуцульської Республіки як засіб платежу використовувались українські гривні та австро-угорські корони. Також було взято під контроль заготівлю лісу та лісоматеріалів. Вирубування лісів відбувалося зі згоди органів влади Гуцульської Республіки. З території Галичини в Гуцульську Республіку надходили продукти харчування та промислові товари. Існувало також залізне сполучення з Коломиєю і Станіславом (Івано-Франківськ). Судові функції виконував староста Іванюк, оскільки судова система не була створена. За дрібні правопорушення (серйозних злочинів не було вчинено) винні особи присуджувались до громадянських робіт від кількох до кількох днів на лісозаготівлі або виконували сільськогосподарські роботи на користь сиріт і вбогих. До складу Гуцульської Народної Ради було додатково включено по два представники від усіх місцевих рад Закарпатської Гуцульщини, що привело до збільшення кількості членів Гуцульської Народної Ради. Новим головою Гуцульської Народної Ради було обрано Кирила Рищука, а секретарем – Василя Климпуша. Органи влади Гуцульської Республіки підтримуючи зв'язки з іншими регіонами Закарпаття з метою возз'єднання з іншими українськими землями. За їх сприянням відбулися вибори представників на Всенародні Збори закарпатських українців, що відбулися 21 січня 1919 року у Хусті (Закарпатська область). У зборах взяли участь 420 делегатів кожен з яких був повноважним представником від 1000 мешканців. Збори прийняли резолюцію в якій вказувалось, що з'єднані комітети Мармарош, Уг, Угоча, Берг, Замплин, Шариш, Спиш возз'єднуються з Соборною Україною. Українська держава мала передбачати певні автономні права для Закарпатських Українців. Не визнавався Закон «Про Руську Країну» як такий що прийнятий всупереч бажанню українського населення. Збори звернулись до уряду ЗУНР про військову допомогу, а до урядів країн Антанти – про захист демократії, про підтримку всіх народів до незалежності. Було обрано Центральну Народну Раду як представницький орган українців Закарпаття на чолі з Михайлом Бращайком.

На території Гуцульської республіки було обрано шестеро представників до Центральної Народної Ради. За допомогою кур'єрів Гуцульська Народна Рада підтримували зв'язок з Центральною Руською (Українською) Народною в Хусті та сільськими та міськими Радами. З ініціативи Гуцульською Народною Радою 7 травня 1919 року у Станіславі відбувся другий з'їзд представників Закарпаття за участі 132 делегатів. Важливу роль

у функціонуванні органів влади Гуцульської Республіки відіграло формування власних збройних сил яке відбувалося на зразок Української Галицької Армії, що складало у січні 1919 року більше тисячі стрільців та офіцерів.

За допомогою кількох сотень військовослужбовців Української Галицької армії Народна оборона Гуцульської Республіки визволила місто Рахів(Закарпатська область), Сигот (тепер Румунія) та інші населені пункти. Успіхи українських військ викликало незадоволення у сусідній Румунії, яка надіслала військові частини, що значно переважали українські за чисельністю. Румунські війська поступово захоплювали українські землі, а 11 червня 1919 року вони захопили Ясіню та арештували членів Гуцульської Народної Ради на чолі з Степаном Клочураком.

Після придушення революції в Угорщині Закарпаття було зайнято чехословацькими та румунськими військами, які діяли за мандатом Антанти Делегація Української Народної Республіки від 5 березня 1919 року протестувала проти наміру Чехословаччини і Румунії окупувати Закарпаття.

Чехословацький уряд на чолі з Президентом Томашем Масариком через представників закарпатських українців в Америці підписали угоду в Скрантоні (США) про приєднання майже усіх українських етнічних земель Закарпаття до складу Чехословаччини на правах широкої автономії. Використовуючи дану угоду на мирних конференціях у Парижі (ст.81) та Сан-Жермені (ст.53) чехословацький уряд приєднав Закарпаття до свого складу.

Після захоплення військами країн Антанти території Гуцульської республіки вона припинила своє існування. Представники Гуцульської Народної Ради ще деякий час здійснювала управління в окремих населених пунктах. Тільки влітку 1920 року чехословацька адміністрація повністю взяла під свій контроль територію, що входила до складу Гуцульської Республіки.

Список використаних джерел:

1. Вегеш М. Карпатська Україна на шляху державотворення /М. Вегеш, М. Токар. – Ужгород, 2009. – 256 с.
2. Нариси історії Закарпаття /П. Грінчак, Е. Балагурі, Е. Грицак та ін. – Ужгород, 1995. Т.ІІ, 1918-1945. - 663с.
3. Західноукраїнська Народна Республіка 1918-1923. Ілюстрована історія. - Львів-Івано-Франківськ, 2008. - 524с.
4. Кобилецький М. Утворення та структура державного апарату ЗУНР. - Львів, 1998. - 96с.
5. Ринажевський Б. Гуцульська республіка 1918-1919 рр. та її правовий статус / Б. Ринажевський// Вісник Львівського університету. Серія юридична. - 2003. - Вип. 38. - С.128-135.

